

AZ ELSŐ MAGYAR FIZIKA MŰSZAVAI MOLNÁR JÁNOS 1777-ES KÖTETÉBEN¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

a kötelek engedetlensége = kötelek merevsége
a mágnes forduló pontja = mágnes-sark
a naptól való legközelebb volta, a naphoz legközelebb léte = napközeli
a naptól való távullétel = naptávolság
akadék = akadály
állat = anyag
állhatatos = állandó
álló csillag = álló csillag
által láttatás = átlátszóság
által láttató = átlátszó
apadt karika = ellipszis
apadt, öblös = homorú
apríthatatlan = oszthatatlan
arányzás = irány
bolt = apsis
bor vékonya = borszesz
bölcsekedés = philosophia
bújdosó, csillag = bolygó
burítottó = borító
cseppesítés = folyósítás
csillagnézető = csillagászati
csillagnéző = csillagász
csillagzat = csillagzat
csíve, cső, síp = cső
csúcsra menő = kúpalakú
csúszás = csúszás
déli karika = délkör
domború = domború
dörgölődés = surlódás
duplázat, négyzet = négyzet
egyarányos közül karikák = párhuzamos
egyarányosító (egyarányosító karika = egyenlítői kör) = egyenlítő

¹ Forrás: Magyar Nyelvőr, 1897. pp. 252–255.

E témakör további forrásai: Miklós Erika: Érdekesek a magyar fizikai szaknyelv kialakulásáról. = Fizikai Szemle, 1991. pp. 292–299.; Batta István: A magyar fizikai szaknyelv fejlődése. Piliscsaba, 1999. 115 p. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 10/1). Az utóbbi mű a témakör legfőbb klasszikus forrásait is összegzi a munkához kapcsolt jegyzetekben (– a szerk kieg.)

egyarányú nyomás = egyensúly
egyenesen függő = függőleges
egyenetlenség = egyenlőtlen
egyenlő, egykorú = egyenlő
egyetérő = egyenértékű
egyidejű lógású = isochron
egyközarányú = párhuzamos
egység = egység
egytartozandóságú, egykeletű = arányos
együgyű = egyszerű
éjtszakai hajnal = északi fény
ék = ék
eleven kéneső = higany
elférhetetlenség = átlatlanság
elhajlás = elhajlás
ellenben által tartó arányzás = ellenkező irány
ellenző erők = ellenkező erők
eloszt = oszt
elsőrendű percenés = perc
enyvesztés = lecsapás (chem.)
érc = fém
eredet = elem
érezhetendő = érzékeny
erő (állhatatos- = állandó-; középponti = középponti; karimát érő- = érintő; vonó- = vonzó-; rugó- = taszító-; mozdító- = mozdító-; ellentálló- = ellentálló-; tehetetlenség ereje, állandóság ereje = tehetetlenségi-; eleven- = eleven-; siettető- = gyorsító-) = erő
erők foglalása = erők összetétele; bontása = szétbontása
erőlködés = hatás
érezkenység (halló- = halló-; néző- = látó-; kóstoló- = ízlelő-; szagló- = szagló; illető- = tapintó) = érzék
észrevétel = észlelet
felfegyverkeztetés = fegyverzet
felhős foltok = ködfoltok
félrendű = fél rendező
felső szín = felület
fentő = körsugár
fogas kerék = fogas kerék
foglalt, öszvefoglalt = összetett
fogódzás = összetartás
fogyasztó, napútja = napútja
folyó, folyadék = folyadék
fontol = mérlegel
fontos mérték = mérleg (római fontoló mérték = róma-)
fordító = térítő (kecskeszarvi-, kecskés- = bak-; ráki-, rák- = rák-)
forgás = forgás
forgása pontja = forgáspont
földi fentő = földszugár
földi szélesség = földrajzi szélesség
földrajzoló hosszúság = földrajzi hosszúság
földtől legközelebbség = földközeli

függesztésének pontja = fölfüggesztő pont
függő = inga (együgyű- = matematikai; fűzött- = fizikai-)
függő egyenes esés = szabad esés
függő hossza = ingahossz
függősen = függőlegesen
garádics = fok
gépelekről való tudomány = géptan
gerendás kerék = hengerkerék
golyobis = gömb
golyobisos forma = gömbalakú
gomb (hulló- = leszálló-; hágó- = emelkedő-) = csomó
görbe, görbe linea = görbe vonal
görbülés = görbülés
gördül = gördül
görgő = henger
gőz = gőz
gőzelék = gőzkör
gőzölög = párolog
gyántás = elektromos
gyántás szerszám = elektromos gép
gyántázat = elektromosság
hajlás, visszatöretés (fénytán) = törés
hajlós lap = lejtő
hajlós lap hossza, magassága = lejtő hossza, magassága
hajlós, riskós = ferde
hajolhatás (fénytán) = törékenység
hajsíp = hajcső
hajthatatlan = hajlatlan
hányad = hányad
három lapú (fénytán) = prizma
háromszegű = háromszög
hasonló = hasonló
határos különözés = véges különözés
határozó, horizony = horizon (valóságos- = valódi-)
határozott lap = vízszintes sík
hegyes szeglet = hegyes szög
helyhossz = út
igyekezet = törekvés
illet = érint
illető = érintő
ín = ideg
inasok = holdak
izmos, tagos test = szilárd test
jegesülés = fagyás
jel = jel
jel karika világa = állatövi fény
jeltartó = állatöv
kajmó = tört vonal
karika = kör
karika-csiga (felfutó- = mozgó-; akasztott- = álló) = csiga

karika-karima- = körkerület
karikaszelet = körszelet
karima, kerület = kerület
kép = képlet (math.)
képes = relativ
képes nehézség = fajsúly
képez = ábrázol
kezdődő gyorsaság = kezdetsebesség
kímia = chemia
kissebbülés = csökkenés
kisüttetés, kisütés = kisütés
kocka = köb
kockás = köbös
körülforgás = körülforgás
kövesztő = kövesítő
közel-létel = közelség
közép = közeg
közép rendű távollétel = középtávolság
középhasító, általérő, általmérő = átmérő
középpont = középpont
közlő csívek = közlő csövek
kurung, korong, tányér = korong
lábelleniek = ellenlábaskok
lajdai fegyveres palack, vagy menykő-palack = leydeni palack
lángfullánk = elektromos szikra
lána = lemez
láthatandó = látható
láthatatlan = láthatatlan
látó változás = parallaxis
látat = jelenség
látat szerént általmérő mérték = látszólagos átmérő
látatmány = tünemény
lehajlás = lehajlás
leképez = lerajzol
lencse = lencse
letartó arányzás, learányzás lineája = szabadesés iránya
levegő, levegő ég = levegő
levegőnek ellenállása = lég-ellenállás
linea = vonal
lógás = lengés
lógás középpontja = lengés középpontja
lyukacska = likacs
mágnes = mágnes
mágnestő-mutató = tájoló
maradék = eredő
maradék = maradék
második rendű perc, másodszerű percenés = másodperc
megsokasítás = szorzat
mekkoraság = nagyság
melegítő sugár = hősugár

melegmérő = hőmérő
mennydörgő por = robbanó por
mennység, mekkoraság = mennyiség
mérték = mérték
messzelétel = messzeség
minéműség = minőség (titkos- = rejtett-)
mivolt = lényeg
mozdulás mekkorasága = mozgásmennyiség
mozdulhatás = mozgathatóság
mozdulhatatlan pont = fix pont
mozdulható = mozgékony
nap makulái = napfoltok
napfogyta = napfogyatkozás
négyszegű = négyszög
nehezétmérő = barométer
nehezülés, nehezítő erő = gravitatio
nehézség = nehézség
nehézség középpontja = súlypont
nem pöckölődő = rugalmatlan
nyaláb, gombolyag, gombolék = térfogat
nyomás = nyomás
nyomdokának lineája = (a test) pályája
nyugodalom helye = nyugvópont
nyugovás, nyugodalom, vesztegség = nyugalom (valóságos = abszolút-; képes = relativ-)
ok = ok
osztályos, közös = közös
osztandó = osztandó
osztatódhatás = oszthatóság
öregbülés = növekmény
összefoglalódás = összetartás
öszvetérő = convergens
öv = öv (heves = forró-; enyhült = mérsékelt-; fagyos- = hideg-)
parabola = parábola
párázat = légkör
picinykeség, test picinye = atóm
pitzint mutató szerszám = górcső
pöckölődő, rúgós = rugalmas
próbatevés = kísérlet
rész = rész
részcseke = részcseke
rúd = emeltyű
rúgó szerszám, rúgó = rúgó
sajtoló csiga = csavar
sark = sark (déli- = déli-; égi- = ég-; éjtszaki, göncöli- = északi-)
sarkcsillag = sarkcsillag
sarki karikák = sarkkörök
sebesség, gyorsaság = sebesség
setétes kamara = setét kamra
síkos = sima
sokasít = sokszoroz

sokszegű = sokszög
sugárgömbülés = sugártörés
sűrűség = sűrűség
sűrűsített = tömített
szabás, regula = szabály
számszerű = számszerű
század (saeculum) = század
szegarányú, közarányú, szegletarányú = átszögellő
szelet-rész = metszék
szerszám, gépely = gép
szigetben lévén, szigetesen = elszigetelve
színmérték = libella
szopó, köpü = szivattyú
szorulás = összenyomódás
talp = alap
támasz, sámosty = támaszpont
tapasztalás = tapasztalás
tartozandóság = arány
távullétel, köz, köztartás = távolság
tejes út, ország úttya = tejút
tellyes köz arány = párhuzamosság
tengely = tengely
tenger áradása = dagály
tereh = teher
terjedés = terjedtség
természet = természet
természeti bölcselkedés = természet-philosophia
társég, lap = sík
test = test
test neheze nehézsége, fontosság = súly
testvizsgáló = anatomus
töredék = tört
tudákosság, mennyiség tudománya = matematika
tudomány = tudomány
tudományok közönségessége = egyetem
tulajdon, tulajdonság = tulajdonság
tüzellő = gyújtópont
tűzhányó por = pyrophor
udvar = terület
üstökös csillag = üstökös
üstökös gombolékja = üstökös magva
ütközet, ütközödés = ütközés
üveges csíve, üveges cső = távcső
vagyon, vagyonság = tömeg
vakarcsos = érdes
válás, oszlás (fénytán) = szórás
valóságos mozdulás = abszolút-; egyenlő mozdulás = egyenletes-; siető mozdulás = gyorsuló-
; egyenlőképen siető, egyenlő sietésű mozdulás = egyenletesen gyorsuló-; egyenlő késésű
mozdulás = egyenletesen lassuló-; öszvetett, foglalt mozdulás = öszvetett-; képes mozdulás =
relatív-; lehetséges mozdulás = virtuális-. = mozgás

vász = színekép
véghetetlen = végtelen
végső gyorsaság = végsebesség
vezető fentő = vezérsugár
világ = világ
világhányó = önfényű
világosító = fénylő
világosító sugár = fénysugár
világosság, fény = fény
viszályos = fordított (a távullételeknek visszalyos duplázatja = távolság négyzetével fordított viszonyban)
viszályos tartozandóság = fordított viszony
visszaerőlködés = visszahatás
visszalos erőlködés, vissza való tétemény = visszahatás
visszaugrás, visszarúgás = visszaverődés
visszazengés = viszhang